

LỜI CHÚA ĐƯỢC NHÂN CÁCH HOÁ CÁCH TIỆM TIẾN

Màu nhiệm Lời Chúa được mạc khải dần dần

Chúng ta đã thấy rằng “lịch sử tính” của Lời Chúa, cùng với việc linh hứng, là một khái niệm then chốt để hiểu việc mạc khải dần dần của Chúa, Người dùng tất cả thời gian cần thiết của mình để tinh luyện lương tâm con người. Vì vậy mà trải qua bao thế kỷ, người ta đã có những biểu tượng khá thất vọng về Thiên Chúa, từ một Thiên Chúa “thiện chiến”, bảo vệ chi tộc, rồi đến một ý niệm thiêng liêng hơn.

Thí dụ hiển nhiên nhất là việc biến đổi chậm chạp của các tác giả được linh hứng, qua dòng thời gian, họ càng ngày càng “nhân cách hoá” Lời, được mô tả như một “sứ giả sống động”, như kẻ vén mở và chấp hành những chỉ thị của Thiên Chúa.

*“Người tống đạt lệnh truyền xuống đất,
lời phán ra hỏa tốc chạy đi” (Tv 147, 15).*

Một sứ giả lao mình từ không gian thiêng thánh đến với con người:

“Khi vạn vật chìm sâu trong thinh lặng, lúc đêm trường chùng như điểm canh ba, thì từ trời cao thăm, lời toàn năng của Người đã rời bỏ ngôi báu...” (Kn 18, 14-15).

Một sứ giả có quyền năng chữa trị cho con người:

*“Khi gặp bước ngặt nghèo, họ kêu lên cùng Chúa,
Người ra tay cứu họ thoát ngàn nỗi gian truân.*

*Sai lời Người đến, chữa cho lành mạnh,
cứu họ khỏi sa vào hố sâu” (Tv 107, 19-20).*

Và trong một vài bản văn, Lời còn được diễn tả như một ngôi vị khác với Thiên Chúa, dần thân vào trong lịch sử, mang một sứ vụ và đã hoàn tất sứ vụ đó cách hiệu quả. Phải chăng Thần Khí đã chuẩn bị tâm hồn con người như thế cho màu nhiệm nhập thể của Đức Ki-tô?

“Cũng như mưa với tuyết sa xuống từ trời không trở về trời nếu chưa thấm xuống đất, chưa làm cho đất phì nhiêu và đâm chồi nảy lộc, cho kẻ gieo có hạt giống, cho người đói có bánh ăn, thì lời Ta cũng vậy, một khi xuất phát từ miệng Ta, sẽ không trở về với Ta nếu chưa đạt kết quả, chưa thực hiện ý muốn của Ta, chưa chu toàn sứ mạng Ta giao phó” (Is 55, 10-11).

Lời Chúa được đồng nhất hoá với sự Khôn Ngoan

Còn về loại văn chương khôn ngoan, nó cũng từ từ đi đến việc đồng nhất hóa Lời và sự Khôn Ngoan của Thiên Chúa. Và càng ngày nó cũng càng được mô tả như một ngôi vị riêng, khác biệt với Thiên Chúa. Sự Khôn Ngoan này, vì cùng có những thuộc tính như Lời, nên được biểu hiện như

kẻ thừa tự của Lời, Khôn Ngoan chứng giám sự tạo thành vũ trụ, kêu gọi con người, thực thi những kế hoạch của Thiên Chúa, Khôn Ngoan soi sáng trí thông minh và tư cách của người khôn, để họ yêu thích và đón nhận lời chỉ giáo:

“Hỏi rằng Đức Khôn Ngoan đã không mời gọi, và Hiểu Biết đã chẳng lên tiếng đó sao? Trên đỉnh cao bên đường phố, tại các giao lộ, Đức Khôn Ngoan đứng đó; bên cổng dẫn vào thành, nơi lối đi tới cửa thành, Đức Khôn Ngoan kêu to: “Phàm nhân hỡi, ta mời gọi các ngươi đó, ta ngỏ lời với các ngươi, hỡi con cái loài người. Hỡi những kẻ gây thơ, hãy học cho biết điều khôn khéo; hỡi những người ngu xuẩn, hãy học cho biết lẽ phải chẳng. Nghe đây, ta sẽ công bố những lời cao quý, môi ta sẽ thốt lên những điều ngay thẳng. Miệng ta nói sự thật, môi ta ghê tởm chuyện gian tà. Mọi lời ta nói ra đều ngay chính, không có chi sai lạc, chẳng có gì quanh co...” (Cn 8, 1-11).

Một cách lạ lùng hơn nữa, Khôn Ngoan còn mở tiệc mời con người đến dự để cùng đồng bàn với họ:

“Đức Khôn Ngoan đã xây cất nhà mình... hạ thú vật, pha chế rượu, dọn bàn ăn ... Đức Khôn Ngoan còn kêu gọi: “Hỡi người gây thơ, hãy lại đây!...Hãy đến mà ăn bánh của ta và uống rượu do ta pha chế!... (Cn 9, 1-6).

Đối với tác giả Kinh Thánh, Khôn Ngoan như là một “ngôi vị”¹ của Thiên Chúa. Đó là một điều không thể tưởng được, đối với một tôn giáo triệt để độc thần của dân Do Thái.

¹ 1. *Hypostase* có nghĩa: “một người, ngôi vị riêng biệt”. Theo mặc khải Ki-tô giáo, có trong Thiên Chúa, ba ngôi vị: Cha, Con và Thánh Thần. Một bản tính Thiên Chúa trong ba ngôi vị khác biệt

Nhưng dù sao thì sự Khôn Ngoan cũng đã hiện hữu bên cạnh Thiên Chúa, ngay cả trước khi tạo thành vũ trụ:

“Đức Chúa đã dựng nên ta như tác phẩm đầu tay của Người, trước mọi công trình của Người từ thời xa xưa nhất. Ta đã được tân phong từ đời đời, từ nguyên thủy, trước khi có mặt đất. Khi chưa có các vực thẳm, ta đã được sinh ra... Ta hiện diện bên Người như tay thợ cả” (Cn 8, 22-30).

Sự Khôn Ngoan này cũng được Thần Khí ngự trị và biểu lộ những sắc thái càng ngày càng thánh thiêng hơn:

“Quả vậy, nơi Đức Khôn Ngoan, có một thần khí tinh tường và thánh thiện, duy nhất và đa năng, tinh tế và mau lẹ, minh mẫn và tinh tuyền, trong sáng và thần nhiên, lạnh lợi và chuộng điều lành... bất khuất, từ bi và nhân ái, cương quyết, vững vàng và điềm tĩnh, làm được mọi sự và quan tâm đến mọi điều... Đức Khôn Ngoan toả ra từ quyền năng Thiên Chúa và rực lên trong ngàn từ vinh hiển Đấng Toàn Năng... Đức Khôn Ngoan phản chiếu ánh sáng vĩnh cửu, là tâm gương trong phản ánh hoạt động của Thiên Chúa, là hình ảnh lòng nhân hậu của Người... Đức Khôn Ngoan đổi mới muôn loài. Từ thế hệ này qua thế hệ khác, Đức Khôn Ngoan ngự vào những tâm hồn thánh thiện, biến họ nên bạn hữu của Thiên Chúa, nên ngôn sứ của Người” (Kn 7, 22-27).

“Nguồn gốc cao sang của mình, Đức Khôn Ngoan làm rạng ngời vinh hiển, bởi Đức Khôn Ngoan luôn sống cùng Thiên Chúa... hỏi có ai hơn được Đức Khôn Ngoan là tay thợ đã làm nên tất cả?” (Kn 8, 3.6).

Sự Khôn Ngoan còn được đồng nhất hoá, vừa với Lời Tác Tạo, vừa với Thần Khí của Thiên Chúa:

“Lạy Thượng Đế của bậc tổ tiên, lạy Đức Chúa từ bi lân tuất, Chúa dùng lời Chúa mà tác thành vạn vật, dùng sự khôn ngoan Chúa mà cấu tạo con người, để con người làm chủ mọi loài Chúa dựng nên, và sống sao cho thánh thiện công chính mà chỉ huy cả vũ trụ này, ... Xin rộng ban cho con Đức Khôn Ngoan hằng ngự bên toà Chúa. Ý định của Chúa, nào ai biết được, nếu tự chôn cao vời, chính Người chẳng ban Đức Khôn Ngoan, chẳng gửi thần khí thánh” (Kn 9, 1-4.17)?

Sự Khôn Ngoan có khi cũng đồng nhất hoá với tinh hoa của Lời Chúa như: Lễ Luật, Sách Giao Ước:

“Đức Khôn Ngoan tự biểu dương và hãnh diện ở giữa dân mình. Khôn ngoan lên tiếng trong đại hội của Đấng Tối Cao và hãnh diện trước quyền uy của Người. Ta phát xuất từ miệng Đấng Tối Cao và như mây mù², Ta bao phủ cõi đất. Người đã dựng nên Ta trước muôn đời, từ khởi thủy, và Ta sẽ tồn tại mãi đến muôn đời” (Hc 24, 1-3.9).

Ta thấy rõ một xu hướng kỳ diệu nghiêng hẳn về sự tương đương hoàn toàn giữa Lời Chúa, sự Khôn Ngoan và Thần Khí. Chúng ta đang đứng trước mâu nhiệm linh hứng, nhờ đó mà Thần Khí Chúa chuẩn bị cho đỉnh điểm của Mạc

² 2. Tác giả nghĩ tới sự hiện diện của Thần Khí, trong trình thuật sáng thế, bay lượn trên mặt nước.

Khải, để được kiện toàn bởi việc nhập thể của Đức Giê-su Ki-tô, Lời và Khôn Ngoan. Chính Thầy Giê-su khẳng định rằng toàn thể Kinh Thánh nói về Thầy.

Làm sao có thể không nghĩ đến những đoạn văn ghi lại lời Thầy Giê-su nói: “Ta là đường”, con Đường dẫn đến Thiên Chúa, Lễ Luật mới. Lời tiên báo được linh hứng về mầu nhiệm Ba Ngôi Cực Thánh mà Đức Ki-tô sẽ vén mở cho chúng ta. Trong những bản văn ấy đã hé mở cho ta thấy tác động của Ngôi Lời Thiên Chúa trong tạo vật và trong lòng người.

Với sự giao thoa giữa văn hoá Kinh Thánh với văn hoá cổ Hy-lạp (Sách Khôn Ngoan được viết bằng tiếng Hy-lạp), chúng ta được chứng kiến một sự đồng hoá dần dần của “Lời” *davar* theo tiếng Do-thái và *logos* của Hy-lạp. Sau này, nhờ ánh sáng Đức Ki-tô, thánh Gio-an đã dám gọi Ngôi Lời của Thiên Chúa là Logos.